

GURUEN I GRANSKOGEN OG PROFET I EGET LAND

MEDIEDISKUSJONER OG MEDIEFORTELLINGER OM EN
”NORSK GURU”

AV TORUNN SELBERG

Hvordan omgås vi med det ukjente? I denne sammenhengen handler det ukjente om en guru og hans tilhengere som slår seg ned i et lite bygdesamfunn i Norge. Denne hendelsen ble en mediebegivenhet i 2005/6. I artikkelen argumenteres det for at en måte å omgås det ukjente er å plassere det inn i fortellinger som skaper mening, sammenheng og gjenkjennelse. Dette gjøres blant annet ved å assosiere til allerede velkjente kategorier og narrativer. Fortellingene som diskuteres er hentet fra ulike medietekster som plasserer den omtalte gurun inn i forskjellige univers.

I 2000/2001 ble det etablert et retreat-senter i Vassfaret i Valdres. Vassfaret ligger i tilknytning til bygdesamfunnet Hedalen, del av Sør-Aurdal kommune. Senteret ble til å begynne med kalt ”Mystic Mountain”, senere forandret til ”Dharma Mountain”. I årene 2005/06 oppsto det en diskusjon omkring dette senteret i ulike medier, og jeg skal her ta for meg ulike utsagn og historier fra denne debatten. Som vi ser av navnet, er senteret inspirert av østlig spiritualitet. At søkende mennesker vender blikket mot Asia er ikke noe nytt fenomen. Nyreligiøse gurer og religiøse retninger av indisk opprinnelse er et hundre år gammelt fenomen i USA og Europa. For eksempel slo den indiske gurun Sri Ananda Acharya seg ned i Norge allerede i 1915, og hadde sitt tilhold i Alvdal i Østerdalen der han levde i et gammelt seterhus som han oppkalte etter en av de høyeste fjelltoppene i Himalaya, Gaurisankar (Gilhus & Mikaelsson 1998:78-79). En kan slå fast at asiatiske, og særlig indiske religiøse retninger og ideer lenge har vært en betydelig del av alternativ spiritualitet, mange forbinder nettopp

begynnelsen av nyreligiøsitet med indisk innflytelse på 1960-tallet, knyttet til meditasjon og troen på sjelevandring. Østen har kommet til Vesten særlig gjennom utvikling av retreat-sentra, helbredelsesmetoder og meditasjoner (Heelas 1996, Gilhus & Mikaelsson 1998).

Dharma Mountain samler folk til satsang¹ ledet av *guru*en – eller den *opplyste mester* Vasant Swaha. På hans hjemmeside (www.vasantswaha.net) er satsang beskrevet som en ”sharing”, ”a meeting heart to heart. Around Vasant Swaha this happens in a climate of laughter, blissful tears and silence”, og Dharma Mountain er beskrevet som et vakkert sted i fjellene, ”an oasis of peace and silence in the world”.² Swaha blir beskrevet som: ”... en moderne mystiker og hans mål er å hjelpe søkende mennesker til å våkne opp til sin sanne kjerne. Måten han gjør dette på er fra Sufi til Zen, fra dans til meditasjon, fra feiring til stillhet (Fossholm 2004).

En gang i tiden het Vasant Swaha Tor Opheim. Han er opprinnelig fra Bergen, men forlot Norge som 15-åring, og flakket omkring mange steder i verden. I dag er han mellom 55 og 60 år. Emnet for denne artikkelen er imidlertid verken han eller retreat-senteret, men hvordan *guru*en, og menneskene og virksomheten rundt ham er blitt *fortalt* om i forskjellige medier. I disse fortellingene organiseres *guru*en og hans virksomheter inn i ulike univers, det ukjente eller fremmede organiseres gjennom fortellingene inn i univers som skaper mening og gjenkjennelse. Mediene er i vår tid viktige historiefortellere, og viderefører i sine fortellinger kjente kategorier som gir mening til det som skjer blant annet ved å skape assosiasjoner til andre og gjenkjennelige fortellinger. Fortellingene som gjengis her, viser at sider ved moderne folkelig religiøsitet fremdeles vekker reaksjoner og kontroverser.

I løpet av 2005/6 oppsto det en heftig debatt omkring senteret og *guru*en i lokalsamfunnet Hedalen. Den begynte som en blogg på lokalsamfunnets nettside, og innlegg i debatten på hjemmesiden Hedalen.no ble i en periode så heftige at ordføreren i kommunen Sør-Aurdal som Hedalen er del av, så seg nødt til å gripe inn og beklage den behandlingen Swaha og hans disipler ble utsatt for. ”Vi mener alle parter i bygda nå er tjent med ro rundt saken”, skrev han. Og videre; at han ser ”med glede på tilflyttingen vi har fått til bygda, markedsføring av bygda, liv i hus og alle de positive ringvirkninger vi opplever etter etableringen av Mystic Mountain” (Oppland Arbeiderblad 10.11.06). Nettverksredaktøren ble bedt om å stoppe debatten, noe som førte til at han gikk av i protest, og men-

ingsutvekslingen nådde etter hvert både region- og riksdekkende aviser. Jeg vil her ta for meg noen av de avisartiklene som ble publisert etter denne debatten. Jeg har valgt ut tre artikler; en fra regionavisen Oppland Arbeiderblad, en fra avisens lørdagsbilag Nyhetsmagasinet Innlandet og en fra den riksdekkende næringslivsavisen Dagens Næringsliv.³ Den opplyste mester Vasant Swaha og deltakelse på satsang ledet av ham er også omtalt i det alternative tidsskriftet Ildsjelen, som også vil bli diskutert. Jeg har valgt avisartiklene fordi min interesse her er hvordan guruen og hans virksomhet blir *fortalt*, bloggene består helst av meningsytringer. Avisfortellingene på sin side bygger for en stor del på de ytringer som bloggerne sto for, men ytringene er her ”hevet opp” og organisert inn i ulike sammenhenger.

Guruen Vasant Swaha blir beskrevet, av de som kjenner ham, som en rebell som aldri passet inn i det vanlige samfunnet. Han dro ut i verden som 15-åring og reiste jorden rundt på søken etter eventyr, sannhet og opplysning. I 1977 møtte han mystikeren Bhagwan Shree Rajneesh, senere kjent som Osho.⁴ Han fikk da en opplevelse av at den ytre søken var over, og at fra nå av gikk reisen innover. Han hadde funnet sin mester. I mange år var Vasant i Osho’s ashram, og det fortelles at han fungerte som en av hans livvakter. Han var også lærer innenfor områder som meditasjon, healing og indre vekst. I 1991, et år etter Oshos død, opplevde Vasant en dyptgående indre forandring. Etter denne opplevelsen holdt han flere år til i Himalaya, møtte andre mestere, fikk etter hvert invitasjoner om å komme og dele sine erfaringer. Han reiste rundt i noen år, men så i 2000 fant noen venner et sted i de norske fjellene, og Vasant Swaha mente det var en god ide å la søkerne komme til ham. I dag veksler han mellom å bo og gi satsang på Dharma Mountain, Mystic Beach i Brasil og holder også satsang i Himalaya. (www.vasantwaha.net/biography, Dagens Næringsliv 23.09.06).

På nettsiden Sarlo’s Guru Rating Service (www.globalserve.net/~Sarlo/Ratings.htm) blir Vasant Swaha presentert som: ”Norwegian, hangs out in Brazil”. Det blir videre fortalt at han var 13 år med Osho, senere med andre kjente guruer for å få Advaita.⁵ Han er sitert slik: There has never been any I. Only this: Life, Love, Consciousness, Existence itself. The last shadows of doubt has disappeared.” På nettsiden hevdes det at han etterligner Osho. Dette nettstedet gir guruene rating fra tre til null stjerner; og Swaha får en og en halv stjerne, forklart slik: ”Suspect but on balance positive. Benefit of doubt.” 3 stjerner; gis til ”The greats, helping many”,

og ingen til ”worse than bogus, no redeeming value”. Som vi ser her så er mistenksomhet, svindel og lureri del av vurderingen av guruer, eller skal vi si del av fortellingen om guruer.

Hedalen er som sagt en liten bygd i Valdres. På sin egen hjemmeside presenterer de seg slik: Hedalen er et lite lokalsamfunn med ca. 800 innbyggere. Stedet er kjent for en stavkirke som skriver seg fra 1100-tallet, og på hjemmesiden heter det at stedet ”har et rikt menighetsliv. Omtrent annenhver søndag er det gudstjeneste i Hedalen stavkirke. Både foreninger knyttet til Den norske kirke og frimenigheter arrangerer egne møter”. I årene 2002–2006 var ”Småsamfunnsprosjektet” en del av lokalpolitikken her, et tiltak som i videste forstand skulle gi økt livskvalitet for alle i Hedalen, og bidra til at Hedalen blir ei attraktiv bygd å bo i, flytte til, arbeide i og besøke. Dette er ønskedrømmer denne bygden deler med mange små samfunn. I debatten om Mystic Mountain ligger ønsker om tilflytting under noe av konflikten, det viser seg at ikke all tilflytting var like velkommen. I hvert fall ikke for alle.

SEKT, FRYKT OG RYKTER

Hvordan blir så Vasant Swaha og den gang Mystic Mountain fortalt om i de ulike mediene? La oss begynne med Oppland Arbeiderblad. Det handler om to artikler fra lørdag den 10. november 2006. Overskriften i *avisen* er ”Hva skjer i Hedalen?” Og lørdagsbilaget *Nyhetsmagasinet Innlandet* kommer for så vidt med svaret i overskriften til sin artikkel: ”Folk lever i frykt”. Ingressen i avisen forteller at i ”2000 etablerte Mystic Mountain seg i den lille bygda Hedalen i Sør-Aurdal. I et nyoppført hus bor Vasant Swaha, en person bare de innvidde får treffe”.

I ingressen poengteres ”den lille bygda”, et ”nyoppført hus”, og ”innvidde”. Vi aner fortellingen som skal komme; om en person som lever i skjul i et lite bygdesamfunn, og bare er tilgjengelig for de innvidde, altså sine egne. Denne hemmelige personen har flyttet inn i et nytt hus, og i en liten bygd med 800 sjeler er kanskje et nytt hus uvanlig. Lenger nede i artikkelen får vi også vite at huset er satt opp på en tomt ”han skal ha fått svært billig av grunneier”. Sammen med ham kom også 35–40 mennesker flyttende til bygda, mennesker som ”ønsker å være nær sin åndelige leder”. Tilflytningen har ifølge avisen ført til at husprisene har økt kraftig, og dermed skapt problemer for en ønsket økt tilflytning til bygden. Tatt i be-

traktning at det bor 800 mennesker i Hedalen, er en tilflytting på 35–40 nye beboere ganske mye og skulle en tro velkomment, men det er ikke den rette typen tilflyttere. Det antydes også økonomisk skudder-mudder her, han har fått tomten billig, og dette økonomiske aspektet forfølges i andre sammenhenger.

Avisartikkelen utgjør en fortelling satt sammen av ulike rykter. Hemmelighold av forskjellig type er kjernen i historien. Det heter at stedet er ”omgitt av mye mystikk”, at folk i bygden ikke får svar på hva som foregår i lokalene på Vassfaret, og de undrer seg særlig over hva som foregår på kveldstid. Avisen forteller: ”Det er meditasjon om kvelden, men hva slags? Blir folk manipulert, blir de utsatt for hypnose?” For avisen er det store spørsmålet om Mystic mountain tilbyr meditasjon i fin natur, eller om det er en *sekt* som får de som involverer seg, til å forandre personlighet, og til å bryte med familie og venner. Historiene som har levd i lokalsamfunnet og som avisen bygger sin fortelling på, er rykter. Et ryktes funksjon er å gi informasjon i en situasjon der det ikke finnes noen offisiell informasjon å koble seg til, ryktene kan fylle en funksjon på et emosjonelt plan, de kan forløse den spenning som uvissheten har ført til (af Klintberg 2007: 17, se også Alver 1993). Som fortellegenre er et rykte definert som en kort påstand som blir komplettert gjennom informasjon som kan hentes mange steder fra, blant annet fra andre fortellinger. Slik skapes en dialogisk fortelling basert på gjenskaping og referanser til kjente kulturelle narrativer (se Bruner 2005:182).

I bilaget Nyhetsmagasinet kommer et svar på spørsmålet om hva som skjer i Hedalen, men det er et svar som reiser nye spørsmål og ny tvil. Ingressen her forteller: ”Hedalen er blitt til ei bygd i frykt. Ingen tør stå fram i avisen med noe negativt om Mystic Mountain, av frykt for seg selv eller noen de kjenner. Hva er det de frykter?” De frykter for hva Mystic Mountain står for, og ikke minst frykter de hva som skjer med dem som deltar på meditasjon med Vasant Swaha. Det fortelles at det har vært sekter i bygden tidligere, men de har vært mer åpne, her er det så mye man ikke får vite. Det reageres på at ordføreren støtter etableringen, at han er glad for liv i husene og den aktiviteten etableringen har ført med seg. Bygdefolkene mener derimot at Mystic Mountain ikke har betydd noe mer enn økt omsetning på butikken. Det er ikke skapt nye arbeidsplasser, og byggingen av huset til Swaha har heller ikke betydd økt aktivitet. Det er bygd av medlemmene for 12–20 kr timen ”har jeg hørt”, sier en person. Det

stilles spørsmål om ”hvor pengene til å kjøpe Vassfaret hyttesenter kom fra”, og slik antydes noe mistenkelig med økonomien.

Videre spekuleres det om dette er en sekt som praktiserer fri sex; og en av de tingene som får en til å spørre om dette er ”hvorfor er det så mange unge, enslige mødre i alderen 22–35 år som kommer til bygda?” Det blir hevdet at 80/90 prosent av dem som kommer til Mystic Mountain, er kvinner, og likedan at en like stor prosent er i overkant pene. ”Vi lurar på om Mystic Mountain har gode eller onde hensikter?” Selv om det har vært åpne dager på Mystic Mountain hjelper ikke det, fordi ”Vi tror ikke de åpne dagene viser hvordan det er der på de lukkede kveldsmøtene. Vi er skeptiske til å gå dit, sier folk”. Alt man *ikke* får vite – og ikke minst *at* man ikke får vite det, føyes inn i en sammenhengende fortelling.

Det blir fortalt at bygden nå er delt i to; folk tør ikke snakke med hverandre, en må tenke seg om selv når det bare er hedølinger til stede. ”Vi er også redde for at de skal ”kuppe” bygda og ta over, slik de gjorde i Oregon”, sies det. Og det som skjedde i Oregon, er knyttet til de mange fortellingene om Osho; for det som mange lurar på i bygden, er hvilken tilknytning Vasant Swaha har til Osho-bevegelsen. I Hedalen fortelles det om Osho at han var en slags ”opplyst” som hadde funnet ”sannheten” og som tilbød meditasjon i en slags blanding av filosofi, buddhisme og hinduisme. Dette er for så vidt en saklig beskrivelse av denne verdensberømte gurun (se for eksempel Gilhus & Mikaelsson 1998). Men denne beskrivelsen krydres så med andre fortellinger som florerer: Osho ble også kalt for ”vaginagurun” etter at utrolige historier om sexorgier, begynte å florere. På 1980-tallet var bevegelsen etablert i Oregon i USA, men ble forvist derfra og fra andre land etter at noen av sektens ledere ble dømt for å ha forgiftet 700 mennesker. Ingen døde. Vasant Swaha skal ha vært en av Oshos mange livvakter, og Osho skal ha veltet seg i luksus og kjørte en ny Rolls-Royce hver dag. Han hadde 93 på det meste”. Slik fremstilles altså fortellingen om Osho i den lokale pressen. Det er de oppsiktsvekkende og sensasjonelle trekkene i fortellingen som blir rammen for spekulasjonene Mystic Mountain plasseres inn i når folk her skal søke å forstå hva som skjer. Fortellingen om Osho – og med det Mystic Mountain – trekker på mange av de negative assosiasjoner som forbindes med sekter, som forsøk på masse mord og sexorgier. Utilgjengelighet og hemmelighold er bevis på at dette er en sekt; i en oppfatning om at en sekt er en gruppe som lever avsondret fra resten av samfunnet og kanskje også er i konflikt med sine omgivelser (se for eks Wallis 1977), sammen med oppfatningen om at Vasant Swaha er

sektens leder og at sektledere er mennesker som har en spesiell makt over sine tilhengere.

Og når først ideen om ”sekt” er sådd, er det ikke vanskelig å finne ”bevis” på at det er en sekt. Selv om det er åpne møter, vet en ikke hva som foregår ellers, og hva gjør unge kvinner mellom 22 og 36 i bygden? En innhentet sekt-ekspert, Rune Henning Johansen fra organisasjonen Foreningen Redd Individet FRI Norge blir sitert i avisen: ”Da jeg hørte om Mystic Mountain skjønte jeg raskt at dette er en sekt. Sekter kjennetegnes av at de har en topplerer. Det er penger involvert, hjernevasking, medlemmene bryter ofte med familiene sine og venner, etter å ha vært med på ’studier’ i bevegelsen. Dessuten møtes kritikk ofte med mot-kritikk” (Oppland Arbeiderblad).

Når 35–40 mennesker flytter med sin opplyste mester, blir det fortolket som at de har brutt med familien. At det ikke vites hva man gjør på kveldstid utover at det mediteres, tolkes inn i ”fri sex”. Det spekuleres i at meditasjon handler om hjernevask. Det antydes økonomisk skudder-mudder gjennom at man ikke *vet* hvor pengene kommer fra, noe folk flest ikke bryr seg med i andre sammenhenger. At det ikke umiddelbart svares på henvendelser og spørsmål, blir til at man omgir seg med mystikk og lever isolert fra samfunnet ellers. Slik blir alt tolket inn i fortellingen om ”sekt”. Det skal til og med ha hendt, midt under denne opphetede sektdebatten, at styreformannen for senteret ble oppringt av en lokal journalist med spørsmål om hvorfor det var blitt installert et dieselaggregat på Mystic Mountain, og om et slikt aggregat kunne bli brukt til et sekterisk masse-mord (Dagens Næringsliv 26.09.06). Fortellingen om retreat-senteret Mystic Mountain og gurun Vasant Swaha er på lokalt plan, slik den er fremstilt gjennom regionavisen Oppland Arbeiderblad, tolket inn i de mange negative fortellinger om sekter. Sekt er et ord som i stor grad er brukt i nedsettende betydning i norsk sammenheng, og det å stemple annerledes tenkende og utøvende mennesker som del av sektvirksomhet, er å plassere dem i et hjørne av virkeligheten som de fleste vil unngå. Fortellingen drives frem av det man ikke vet; av mistanker som må besvares. Når hendelser fortolkes inn i en slik ramme får de et selvoppfyllende preg; usikkerhet omkring virksomheten blir til bekreftelser. Å ikke vite, handler om at noen holder tilbake vesentlig informasjon, og den manglende kunnskapen hentes fra negative fortellinger om sekter.

TVILSOMME GURUER

Artikkelen i Dagens Næringsliv er en stort oppslått og rikt illustrert artikkel over 6 sider i et lørdagsnummer fra 23. september 2006. Tidspunkt og plass tatt i betraktning gjør dette til en stor sak. Artikkelen kom altså før den omtalte artikkelen i Oppland Arbeiderblad, men uten at det er uttalt vil jeg tro at interessen for Hedalen og Mystic Mountain er skapt av den lokale nettdiskusjonen, og ryktene som florerte i bygden som i avisen er beskrevet slik: ”Skogen sto tett og klam rundt Hedalen, stavkirken lå der som den har gjort siden Svartedauden, og på trappen til den nedlagte kafeen satt en pensjonist og skulte ut i skumringen. I grøftekanten sto en sau.” Beskrivelsen gir inntrykk av Oslo-journalister som har tatt seg en tur til hutaheiti. Og det er reaksjoner fra hutaheiti som er beskrevet i artikkelen, den handler om et trangsynt bygdesamfunns møte med en selvbestaltet guru.

I denne fortellingen er både reaksjonene og ryktene i Hedalen samt den tvilsomme gurun tema. Den handler både om et småsamfunns reaksjoner på noe fremmed og avisens egne oppfatninger av dette fremmede.

”Guruen i granskogen” er overskriften på reportasjen fra ”Mystic Mountain”, og ingressen forteller: ”Da bergenseren Tor Opheim flyttet med et førtitalldisipler til Hedalen og kalte seg opplyst mester, svartnet det for enkelte i bygda. Noen trodde han var en ny Kristus. Andre mente han var en ren bløff.” Overskriften og ingressen inneholder en skepsis som uttrykkes i de mange paradokser her: Hører nå egentlig guruer til i norske granskoger? Er ikke dette feil mann på feil sted? Er ”opplyst mester” noe man kan kalle seg selv? Kan man selv hevde å være ”opplyst”? At ”guru” beveger seg mellom å være en ny Kristus eller en ren bløff ligger og i manges oppfatninger av guruer, slik det også er uttrykt i Sarlo’s Guru Rating Service (se over). Mange av de forestillinger og fortellinger som ligger innbakt i ideen om ”guruer” i den vestlige verden, uttrykkes her. Rent nøytralt betyr guru en religiøs lærer som gir personlig veiledning til en elev eller disippel, og er i første rekke knyttet til østlige religioner, først og fremst hinduisme og buddhisme. En guru gjør som regel krav på å ha en særlig spirituell innsikt basert på personlige åpenbaringer (Sutcliffe 2000:33). Å gjøre krav på ”opplysthet” følges av en viss skepsis i vestlige sammenhenger. Det er alltid et innslag av tvil og skepsis i forhold til mennesker som gjør krav på en høyere innsikt, og det er blitt hevdet at jo større fordringer en guru gjør på innsikt, for eksempel å hevde at han er Gud, jo større er sjansen for at han ikke er til å stole på. Implisitt i ideen

om guru-status er også en høy moralsk standard, derfor blir også det å ikke etterleve høye moralske regler sett på med ytterste skepsis (Feuerstein 1990, Lane 1994). En person som omgir seg med disipler, er heller ikke oppfattet som entydig positivt i vår sammenheng, det er vel muligens bare forbeholdt Jesus. ”Det de selger i Hedalen, er guruens *påståtte* kunnskaper om noen slags opphøyd åndelighet”, sier en sektspesialist sitert i artikkelen, som igjen tilføyer, ”jeg har truffet mange sektledere som tror de er utvalgte. Andre vet at de lyver og bedrar for å tjene penger og ha makt.”

I artikkelen i Dagens Næringsliv blir Vasant Swaha vanligvis omtalt med sitt norske navn Tor Opheim, og det gjøres også et poeng ut av at han er fra Bergen. Slik oppnår avisen å alminneliggjøre ham, for eksempel når han ironisk omtales som ”Den opplyste bergenser”, eller ”mirakelet fra Bergen”. Også her er det et poeng i fortellingen at det ikke er mange som har *sett* guruen. Han blander seg aldri med bygdefolket, går aldri på butikken og heller ikke har han vist interesse for 17. mai-komiteen fortelles det. ”Den sky guruen holder seg for seg selv bak de tunge, svarte eikedørene i den luksuriøse eneboligen ved Hedalselva som hans tilhengere delvis har bygd på dugnad på tomten han fikk gratis av de lokale disiplene”. Her finner vi igjen en versjon av fortellingen om huset han bor i. I DN er det blitt luksuriøst, men samtidig billig for ham, bygd av disiplene og på en gratis tomt. Forholdet en guru har til sine tilhengere fortelles her som om han lever på deres arbeid og gaver. ”Det er jo attraktivt å være opplyst”, sier en som er sitert i artikkelen, ”Du har beskyttelse av en krets rundt deg, de tar seg av de praktiske tingene og du får deg ærbødighet.” Nå er jo ikke dette uvanlig når det gjelder de personer som er tema for artikler i denne avisen som er en næringslivsavis, men det ser ut til at avisen har andre forventinger til forholdet mellom ledere og menige i religiøse bedrifter.

Også Osho er tema i denne artikkelen, og her heter det; at han tiltrakk seg tusenvis av vestlig ungdom til Poona i India hvor de sjokkerte omverdenen med nakenmeditasjon, åndelig villedning og rikelige mengder fri sex. Osho fikk tilnavnet ”vaginaguruen” og på sitt mektigste kontrollerte Oshos åndelig imperium verdier for hundrevis av millioner dollar. Oshos voksende skare av rike og velutdannede disipler gjorde ham også til ”De rikes guru”. Også historien om Oregon og de 93 Rolls-Roycene er del av fortellingen her.

Bygdebefolkningens skepsis er tema i artikkelen, og en av bøndene i bygden blir sitert slik: ”De flyr rundt blant trærne mine og skriker. Surrer

rundt i skogen, gjør de. Jeg er for turisme, men det er ikke slik turisme jeg har drømt om”. Mystic Mountain har ført til både tilflytting og økende tilstrømming av gjester til det lille bygdesamfunnet og skulle slik oppfylle noe av drømmene i det tidligere omtalte ”Småsamfunnsprosjektet”, men det er bare ikke de riktige gjestene eller tilflytterne.

Artiklene i Dagens Næringsliv og Oppland Arbeiderblad har likheter, de tematiserer sekt og en mistenkelig økonomi. Men det er forskjellig tyngdepunkt; i DN spiller økonomien – ikke overraskende – en større rolle, og andydnningen om svindel er sterkere, og hele saken er fortalt med en god porsjon ironi. Ironien blir både guruvirksomhet og bygdesladder til del. Mistenksomhet er en drivkraft i begge fortellingene, i lokalpressen mistenkes fri sex, hjernevask og sektvirksomhet. Dette fortelles det *om* i DN, mer som bygdefolks reaksjoner der ute i hutaheiti, men DN tematiserer – ikke uventet – mer den økonomiske siden av virksomheten, boligen til Vasant er her blitt luksuriøs og tomten gratis. I DN ironiseres det mer over at noen kaller seg guru og opplyst mester, gjennom for eksempel å omtale Swaha som ”den opplyste bergenser”, noe som trivialisere ideen om opplysthet. Men temaet svindel som et aspekt ved både det å kalle seg guru, og drive en slik virksomhet utgjør intrigen og driver handlingen i begge fortellingene. Og fortellingen om Osho blir viktig i begge fremstillingene fordi disse fortellingene både handler om ”sekt” og om utro ”guruer” som er de to overordnede tema for fortellingene referert hittil. Selv om alternativ spiritualitet etter hvert er blitt velkjent og omtalt både gjennom diskusjoner om Snåsamannen og Märtha Louises engler, ser vi likevel at det vekker debatt, mistenksomhet og mange slags reaksjoner.

Å TA DEN OPPLYTE MESTER PÅ ALVOR

Under overskriften ”Profet i eget land. Intervju med en opplyst mester”, er Vasant Swaha intervjuet i Ildsjele nr. 2 fra 2005. Intervjuer er Per Henrik Gullfoss, andre steder presentert som master astrolog og tarotist, og omtalt som Norges mest respekterte astrolog. I dette intervjuet stiller Vasant Swaha selv opp. Men her handler det om å *forstå* hva det vil si å være opplyst, og her løsrevet fra tid og sted. Vi befinner oss i et annet univers, hvor bygdesladder og økonomiske spekulasjoner ikke har noen plass.

Per Henrik Gullfoss forteller at han lenge har prøvd å ”gripe hva det vil si å være opplyst”, og nå ”med et lys levende eksemplar” foran seg

håper han å finne ut av dette. Han har hørt beskrivelser av andres møter med opplyste som ofte uttrykker at de blir overmannet av kjærlighet, eller en følelse av ydmykhet i den veldige kraften som strømmer ut av mesteren. Slik virket ikke Vasant Swaha, han virket mer som ”en puls”, som om svarene han ville gi på alle spørsmålene kom fra ”en pulserende kilde”, som om hvert ord og hvert smil ”hadde steget en lang vei opp fra dypet, før det brøt overflaten i en form som vår verden og våre ord kan romme”.

Her forteller Vasant Swaha selv hva det vil si å være opplyst, eller om opplevelsen av å være det. Han sier at det kan skje gradvis eller plutselig, som en bryter som blir slått på. Å være opplyst er ikke å tro, det er å vite, med hver celle i kroppen, med alt man er. Det finnes ikke forskjellige grader av opplysning, men det finnes store ulikheter i de opplystes evner til å formidle den opplyste tilstanden til andre, og her nevnes Osho – en av Vasants læremestre – som genial med ord og språk.

Vasant Swaha kaller ikke seg selv verken mester eller opplyst, men tillater andre å bruke disse merkelappene. Opplysning handler om å slippe egoet og ikke lenger ha personlige ønsker og behov, men være tilgjengelig for glede, visdom og kjærlighet. Vasant Swaha mener at arbeidet har valgt ham, selv om han ikke liker å kalle dette en jobb, det er heller et guddommeligg spill. Det fortelles om Vasant Swaha at han er tilbakeholden med sin tid, at han er uhyre sensitiv, at hans kropp er som et barometer og hvis det utsettes for alt for mye bråkete menneskeenergi vil det bli tappet for kraft. Han trenger derfor tid til stillhet og til kontakt med naturen, som lader opp den fysiske kroppens batterier. Her gis det en forklaring og begrunnelse for hvorfor han er utilgjengelig, et av de største ankepunktene for bygden Hedalen.

Utilgjengelighet og Osho er også tema i Ildsjelen, men med andre for- tegn, vi er i et annet univers, hvor det forklares og aksepteres hvorfor Vasant ikke kan blande seg for mye med andre mennesker, og hvor Osho blir fremholdt som den som kunne kommunisere med ord hva en opplyst tilstand innebærer. Gullfoss mener at Vasant Swaha er den eneste opplyste nordmann som lever i Norge, kanskje med unntak av Marcello Haugen, og det innebærer at Vassfaret i Valdres nå er et alternativ til India for nordmenn som vil være i nærheten av en opplyst mester.

Å være opplyst er ikke noe man kan måle, det er knyttet til opplevelse av ”noe”. Å godta at noen er opplyst må slik handle om erfaring av dette ”noe”. Slik er det ikke nok å hevde at man er opplyst, det er miljøet rundt

den opplyste som avgjør om man er opplyst, de må ha noen erfaringer av dette som kan *fortelles* om. Fortellinger og ideer om å være opplyst, ligner slik på det vi i en norsk sammenheng kaller å være helbreder eller synsk (se for eks. Alver/Selberg 1991). Det er ikke nok å hevde at man kan helbrede, det er miljøets fortellinger som bekrefter eller avkrefter og dermed *skaper* helbrederen eller den opplyste. Ildsjelens lesekrets utgjør et slikt miljø. Dagens Næringslivs lesere og miljøer i Hedalen utgjør andre fortellemiljø som aksentuerer det tvilsomme ved at mennesker gjør krav på det som kalles ”opplysthet”. Her er det tvilen og mistenksomheten som er tema, på samme måte som synske eller helbredere kan bli avvist i fortellinger. Også beskrivelsen av å være opplyst har likhetstrekk med fortellinger om å ha helbredende evner. Det beskrives ofte i tekniske termer, som for eksempel å ha mulighet til ”å lade batteriene”. Det er også andre likhetstrekk som når Vasant Swaha mener at det er arbeidet som har valgt ham. Mange tradisjonelle helbredere vil også hevde at det er evnene som har valgt dem, og ikke omvendt. De er derfor også forpliktet til å bruke dem for å hjelpe andre (se Alver/Selberg 1991). Slik blir deler av ideer og fortellinger i intervjuet med Vasant Swaha gjenkjennelige også i en norsk sammenheng.

Å FORTELLE OM DET UVANLIGE

”Noe historien kanskje lærer oss, er at vi kan forstå mye av et samfunn ved å se på hvordan det reagerer på det som er virkelig merkelig”, skriver Erling Sandmo i Bergens Tidende (15.11.09). Forestillinger om spesielle mennesker finnes i mange og ulike sammenhenger, og reaksjonene på disse fortelles på ulike måter. I møte med det merkelige aktualiseres fortellinger av ulikt slag som kan forklare og ikke minst kontekstualisere møtet med det uvanlige. Gjennom konstruksjoner av fortellinger, eller ved å plassere hendelser og personer inn i allerede eksisterende fortellinger blir uvanlige personer og hendelser gjort forståelig og gjenkjennelig. Gamle fortellinger kan være både kraftfulle og meningsmettede, og kan fylles med nytt innhold igjen og igjen. Ved å skrive det ukjente og fremmede inn i kjente fortellinger skrives det inn i en kontinuitet som skaper orden og gjenkjennelse. I fortellingene bearbeides hendelser og ideer innenfor kjente forestillinger og motiv (Rem 2002). Språket og språklige utsagn er av vesentlig betydning når vår omverden struktureres og kategoriseres, og når hendelser plas-

seres inn i fortellinger som ordner hendelser og erfaringer kronologisk og kausalt får de en ny kvalitet i forhold til å skape mening og sammenheng i tilværelsen for så vel individ som grupper (Palmenfelt 2009).

En vanlig norsk topos er alminneligheten, skriver Tore Rem. Det er en positiv verdi å være ”kjekk og alminnelig”. Rem påstår til og med at det kan være det største av alle komplimenter. Å være ”alminnelig” blir omgitt med positive fortellinger i norsk sammenheng, mens å være ”spesiell” fortøner seg negativt (Rem 2002:88). Å være guru, ha disipler og gjøre seg utilgjengelig for sambygdingen er ikke å være kjekk og grei, heller ikke å være alminnelig. Å omtale Vasant Swaha som ”den opplyste bergenser” er derimot en måte å alminneliggjøre ham på, og å trekke på historier om sekt med alle dens negative aspekter er å plassere det spesielle inn i en velkjent historie. Det merkelige og spesielle gjøres kjent, og når det plasseres inn i velkjente kategorier blir det også håndterbart.

En annen måte å fortelle at det ualminnelige kan være velkjent finner vi i en annen artikkel i Ildsjelen hvor Savini Aspholt forteller om en opplevelse fra Nepal hvor hun har reist med Swaha for å delta i satsanger. Hun vandrer rundt i gatene med et mala⁶ med bildet av Swaha om halsen. ”En kvinne stopper meg på gata, tar tak i malaet og spør ”Is this God”? Og, skriver Savini Aspholt; ”jeg vet ikke hva jeg skal svare. Jeg er så vant til å måtte forsvare og forklare forholdet til Swaha ... Det jeg i Norge er vant til å måtte forsvare, innser jeg at her er helt naturlig” ... Det blir en tankevekker for meg, hva jeg oppfatter som normalt og unormalt. Vi ser alle virkeligheten utfra hvor vi står. Vi er bundet av vår kulturs vaner og tanker, ... i stedet for å se virkeligheten som den er – hinsides kultur, tradisjon og religion.”

En måte å håndtere det merkelige er altså å plassere det inn i velkjente fortellinger. Det som er omstridt, er hele tiden gjenstand for nye fortellinger (Palmenfelt 2009). Det viser også at det som er velkjent for mange, som for eksempel uttrykk forbundet med alternativ spiritualitet, og som mange påstår nå er del av mainstreamkulturen (se for eksempel Sutcliffe & Bowman 2000), i mange sammenhenger er omstridt og tvetydig, og slik blir det produsert nye fortellinger, men med et velkjent innhold.

NOTER

1. Sanskrit for forsamlingen av det sanne (sat) felleskapet (sangha).
2. Mange av Swahas satsang kan for øvrig oppleves på nettet i ulike versjoner.
3. Jeg vil og referere til noen senere artikler i OA.

4. Både Oppland Arbeiderblad og Dagens Næringsliv ble klaget inn for PFU, og OA fikk en påtale.
5. "Advaita" er sanskrit og betyr "ikke-to" eller ikke-dualisme, og regnes som et av de mest utbredte og anerkjente indiske filosofiske systemene (se Jacobsen 2009). Vasant Swahas filosofi hører hjemme i denne tradisjonen.
6. Buddhistisk bønnekjede brukt under meditasjon.

KILDER

- Aspholt, Angjerd: Å vandre naken i Himalaya – jeg gir meg selv til gudene. *Ildsjelen. Magasin for livskraft, bevissthet og åndelighet* 2008, 2, s. 28-30.
- Engdal, Eskil & Åge Winge: Guruen i granskogen. *Dagens Næringsliv* 230906.
- Gullfoss, Per Henrik: Profet i eget land. Intervju med en opplyst mester. *Ildsjelen. Magasin for livskraft, bevissthet og åndelighet* 2005, 2, s. 4-7.
- Hva skjer i Hedalen? *Oppland Arbeiderblad* 101106.
- Befolkningen lever i frykt. *Nyhetsmagasinet Innlandet* 101106.
- www.vasantswaha.net

LITTERATUR

- Alver, Bente Gullveig 1993: Er fanden bedre enn sit rygte? Fakta og fiksjon i folkelig fortelling. *Tradisjon* 23, s. 1-18.
- Alver, Bente Gullveig & Torunn Selberg 1991: "Der er mer mellom himmel og jord." *Folks forståelse av virkeligheten ut fra forestillinger om sykdom og behandling*. Oslo, Vett & Viten.
- Feuerstein, Georg 1990: *Encyclopedic Dictionary of Yoga*. N.Y., Paragon House.
- Fossholm, Gunn Karin 2004: *Osho-bevegelsen og Mystic Mountain*. www.Hedalen.no
- Gilhus, Ingvild og Lisbeth Mikaelsson 1998: *Kulturens refortrylling*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Heelas, Paul 1996: *The New Age Movement. The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity*. London, Blackwell.
- Af Klintberg, Bengt 2007: Folksägner i dag. I: Klintberg, Bengt af & Ulf Palmfelt: *Vår tids folkkultur*. s. 15-51, Stockholm, Carlssons.

- Palmenfelt, Ulf 2009: Narrativa grundstrukturer. www.hgo.se/inst/forskning.nsf.
- Lane, David C. 1994: *Exposing Cults: When the Skeptical Mind Confronts the Mystical*. N.Y., Garland.
- Rem, Tore 2002: De kongelige møter folkets eventyrlyst. *Samtiden*. 2002:2, s. 85-89.
- Sandmo, Erling: Da åndene var farlige. *Bergens Tidende* 15. november 2009.
- Sutcliffe, Steven 2000: "Wandering Stars": Seekers and gurus in the modern World. s. 17-36. I: Sutcliffe, Steven & Marion Bowman (red): *Beyond New Age. Exploring Alternative Spirituality*. Edinburgh University Press.
- Sarlo's Guru Rating Service (www.globalserve.net/~Sarlo/Ratings.htm).
- Wallis, Roy 1977: *The Road to Total Freedom. A Sociological Analysis of Scientology*. New York Columbia University Press.

ABSTRACT

How do we deal with the unknown? In this context the unknown concerns a guru and his disciples who settled in a small local community in Norway. This happening became a media event in 2005/6. In this article it is argued that one way of dealing with the unknown is to place it in narratives, thus creating meaning, coherence and recognition. This is achieved among other things by associating to well-known categories and narratives. The stories discussed here are drawn from various media texts situating the guru in question in different universes.

KEYWORDS

Guru, media, narratives, sect